

УВОД

Между 2000 и 2012г., португалската икономика нарастна по-малко от тази на САЩ по време на Голямата депресия и тази на Япония. В настоящата разработка ще се разгледат причините за кризата в Португалия, с особен акцент върху краха между 2000г. и 2007г. Ще се опита да представим основните факти от скорошната икономическа история на страната и някои обяснения за нейното представяне.

Десет години след въвеждането на обща европейска валута, вицепрезидента на Европейската централна банка Лукас Пападемос заяви недвусмислено, че „еврото има огромен успех”¹. Оттогава еврото е резервна валута и инфлацията е стабилна и в целевите граници. Икономическият растеж в еврозоната не е спаднал спрямо предходните две десетилетия и заетостта се е увеличила значително, докато капиталовите пазари са станали по-интегрирани и Южна Европа е получила ползи от устойчивите и ниски лихвени проценти. Papademos (2009) също така заявява, че страните от еврозоната са били по-добре защитени от финансовата криза от 2007-08 от другите в Европейския съюз².

Но още преди световната финансова криза са били налице предупредителни знаци за някои от страните в еврозоната. Един от най-стресиращите сигнали идва от малка страна като Португалия и тя събира интереса на икономисти и политици, както описва в своя статия Blanchard (2010). Blanchard посочва за Португалия, че е била в застой от 2000г., с анемична производителност, почти никакъв икономически растеж и нарастваща на безработицата³.

В същото време, заплатите са нараствали и конкурентоспособността на страната е паднала, и едновременно е нарастнал с бързи темпове дълга на частния и публичния сектор в страната. Повечето, но не всички, от тези явления са присъствали в Гърция, Ирландия и Испания, но не изглеждат толкова притеснителни тъй като техните икономики растат и с изключение на Гърция, фискална консолидация е в ход.

Много пренебрегват знаците на кризата. Големите заеми на Португалия могат да бъдат обосновани срещу очакван бъдещ растеж, като португалската икономика се е конвергирала с европейската. Или може би понеже Португалия се е превръщала във Флорида на Европа, към която заможни северно европейци изпращат капитали в очакване за миграция при пенсионирането си. Португалският спад бе посрещнат от

¹ Papademos, L. (2009), Monetary policy and the ‘great crisis’: Lessons and challenges”, с.16

² Пак там

³ Blanchard O., G. Dell’Ariccia and P. Mauro (2010), Rethinking macroeconomic policy, IMF Staff Position Note.

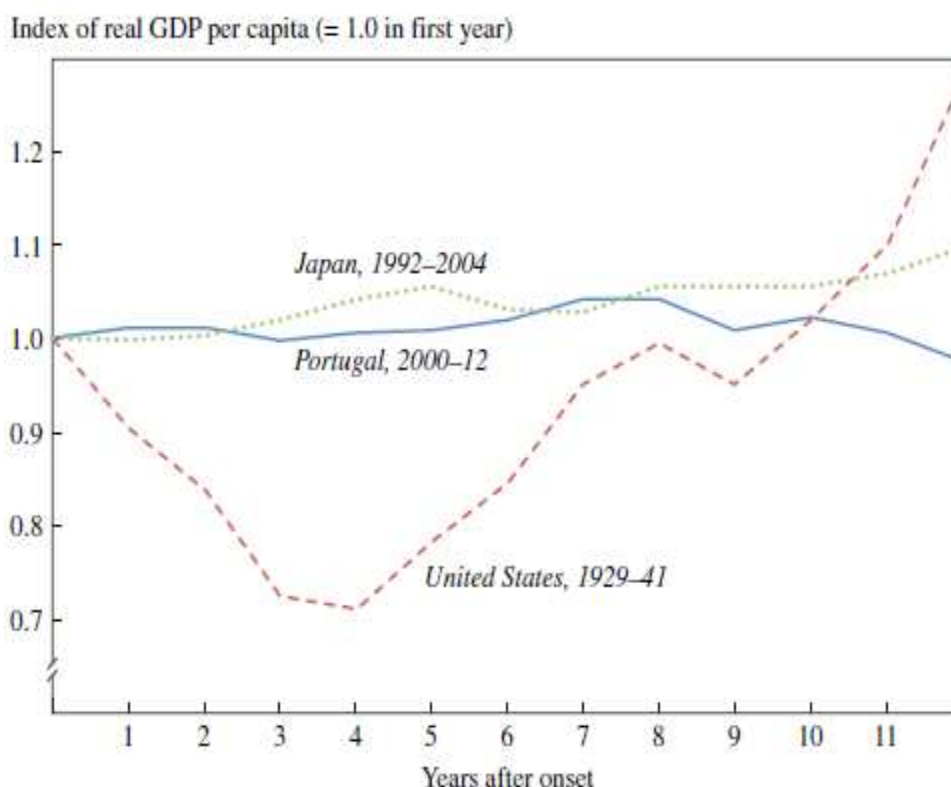
препоръки за структурни реформи, които толкова често се повтарят, колкото и се забавят или отлагат.

С тежестта и размерът на кризата, която засегна толкова много европейски страни от 2009г. насам се пренебрегват удовлетвореността и някои от добрите макроикономически показатели. Разбирането за това какво се е случило в Европа и европейската периферия в частност е едно от най-големите предизвикателства пред макроикономистите днес⁴. През 2000г. Португалия не преживява нито жилищен бум като Испания и Ирландия, нито пък увеличаване на публичния дълг като Гърция, нито пък страда от хроничната политическа нестабилност на Италия. Но от 2010г. насам всички пет страни са били в подобно състояние на криза. Тъй като Португалия е една от първите страни, в които са установени симптоми, то тя е място, където трябва да се търсят основания за кризата.

Има още няколко причини, които правят интересно да се разбере какво се е случило с Португалската икономика от 2000г. насам. Първо, икономическият растеж е бил толкова зле колкото е за развита икономика. Фигура 1 показва реалния БВП на глава от населението в Португалия от 2000г., заедно със САЩ от 1929 до 1941 и Япония от 1992 до 2004г. Макар Португалия никога да не е преживявала толкова изразително свиване както САЩ през 1930г., нейното население днес е по-бедно, отколкото американците са били в края на Голямата депресия или японците след загубеното десетилетие. Тези екстремни периоди на слаба икономическа производителност предлагат възможност да се изследват механизмите, които движат макроикономиката, отвъд очевидният потенциал за подобряване на благосъстоянието.

⁴ Shambaugh, 2012, The Euro's Three Crises, *Brookings Papers on Economic Activity*, 2012, vol. 44, issue 1 (Spring), c.157-231, http://www.brookings.edu/~media/Projects/BPEA/Spring%202012/2012a_Shambaugh.pdf

Граф. 1 Загубените десетилетия - Португалия, Япония и САЩ

Източник: O Blanchard. Adjustment within the euro. the difficult case of Portugal. Portuguese Economic Journal, 6(1):1-21, 2007.

Второ, в следвоенната ера преди 2000г., Португалия постепенно се интегрира с останалата част от Европа, както и основните етапи в този процес идват във време, когато Португалия е една от най-бързо развиващите се страни в света. Доходът на глава от населението се удвоява през десетилетието след 1960г., когато Португалия се присъединява към Европейската асоциация за свободна търговия. Годишите след присъединяването към Европейската общност през 1986 г. са били също така белязани от голям напредък. Също появата на Европейския паричен съюз поставя началото на продължаващия спад в икономиката на Португалия.

Трето, основните характеристики на кризата носят забележителна прилика с добре документирани в историята потоци на капитали и внезапни спираня в Латинска Америка през последните 20 години⁵ и с кризата в скандинавските страни от началото на 90-те години. Събитията в еврокризата осигуряват нов материал за търсене

⁵ Guillermo A. Calvo & Leonardo Leiderman & Carmen M. Reinhart, 1996. "Inflows of Capital to Developing Countries in the 1990s," Journal of Economic Perspectives, American Economic Association, vol. 10(2), pages 123-139, Spring.